

The Greek Review of Social Research

Vol 129 (2009)

129 B'

Δικαστική και σωφρονιστική στατιστική: Προβλήματα συγκρισιμότητας και αξιοπιστίας

Κατερίνα Ηλιού

doi: [10.12681/grsr.88](https://doi.org/10.12681/grsr.88)

Copyright © 2014, Κατερίνα Ηλιού

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Ηλιού Κ. (2014). Δικαστική και σωφρονιστική στατιστική: Προβλήματα συγκρισιμότητας και αξιοπιστίας. *The Greek Review of Social Research*, 129, 75-100. <https://doi.org/10.12681/grsr.88>

Κατερίνα Ηλιού*

ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ:
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΓΚΡΙΣΙΜΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Στην εγκληματολογία η ποσοτική έρευνα στηρίζεται στην υπόθεση ότι το αντικείμενό της μπορεί να οριστεί και να περιγραφεί. Συγκεκριμένα χαρακτηριστικά υποκειμένων ή κοινωνιών μπορούν να κατηγοριοποιηθούν από τον ερευνητή και να μετρηθούν. Οι μετρήσεις ακολουθούνται από στατιστικές αναλύσεις που περιγράφουν τη συμμεταβολή διαφόρων παραγόντων. Έτσι, με τις αναλύσεις συσχέτισης, ελέγχεται η σχέση μεταξύ των παραγόντων, αλλά, ενδεχομένως, και η ισχύς ενός μοντέλου, που αναφέρεται σε αιτιολογικούς παράγοντες για τα εγκληματικά φαινόμενα.¹ Τα αριθμητικά δεδομένα, λοιπόν, χρησιμοποιούνται όχι μόνο για την περιγραφή και μέτρηση κοινωνικών φαινομένων αλλά και για την ερμηνεία του εγκλήματος. Άλλωστε, στην κοινωνιολογική έρευνα τα στατιστικά δεδομένα αφορούν «κοινωνικά γεγονότα»,² που λειτουργούν ως ενδείξεις της κατάστασης όλης της κοινωνίας και η ανάλυσή τους αποκαλύπτει το πώς λειτουργεί αυτή η κοινωνία.

Το έργο της συλλογής και καταγραφής ποσοτικών δεδομένων, που έχουν κοινωνιολογικό ενδιαφέρον, πραγματοποιούν διάφοροι φορείς (και όχι μόνο τα ερευνητικά κέντρα ή μεμονωμένοι ερευνητές). Οι στατιστικές ή οι θεματικές συλλογές ποσοτικών δεδομένων έχουν την αξία

* Υποψήφια διδάκτωρ Κοινωνικής Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

1. Jupp V., 1989, «Methods of criminological research», *Contemporary Social Research*, vol. 19, London, Unwin Hyman, σ. 26-27.

2. Hale C., Hayward K., Wahidin A., Wincup E., 2005, *Criminology*, Oxford University Press, σ. 37.

του «*γραπτού τεκμηρίου*»³ και άρα μπορούν να αποτελέσουν αξιόλογο υλικό για επιστημονική ανάλυση και διερεύνηση. Μία κοινωνική έρευνα μπορεί να βασιστεί σε ποσοτικά στοιχεία που έχουν καταγραφεί σε *βάσεις δεδομένων* φορέων. Το στάδιο της καταγραφής και συλλογής ποσοτικών δεδομένων σε αυτή την περίπτωση δεν υποβιβάζεται σε μια διαδικασία απλής αντιγραφής πληροφοριών, αλλά αποτελεί μια διαδικασία στοχοθετημένης ανασυγκρότησης επιλεγμένων στοιχείων από την πηγή πληροφόρησης. Όπως αναφέρει ο Neuman, «ο ερευνητής επανοργανώνει τις υπάρχουσες πληροφορίες σε μεταβλητές χρήσιμες για ένα ερευνητικό ερώτημα, αφού πρώτα εντοπίσει ποια δεδομένα είναι διαθέσιμα».⁴ Εκείνο που διαφοροποιεί την εν λόγω ερευνητική διαδικασία είναι το είδος των δεδομένων που καταγράφονται, τα οποία προέρχονται από μία πηγή και ο ερευνητής τα συλλέγει σε δεύτερο επίπεδο, πρόκειται δηλαδή για «*δευτερογενή δεδομένα*».

Ο κοινωνικός επιστήμονας, που επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη μελέτη εγκληματολογικών θεμάτων, συχνά ανατρέχει σε πηγές ποσοτικών δεδομένων προκειμένου να συλλέξει πληροφορίες για το αντικείμενο διερεύνησής του. Το δυσκολότερο, ίσως, πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει ο ερευνητής είναι ο «*σκοτεινός αριθμός*» εγκληματικότητας που αποτελεί τη «*διαφορά μεταξύ πραγματικής και εμφανούς εγκληματικότητας*» (και ποικίλλει ανάλογα με τη θεατότητα, τη βαρύτητα και το είδος του εγκλήματος).⁵ Πρόκειται, δηλαδή, για τα «*κρυφά*» εγκλήματα, που δεν καταγράφονται από την αστυνομία και, άρα, απουσιάζουν από τα επίσημα στατιστικά δεδομένα.⁶

Η πληθώρα και η ποικιλία των πληροφοριών που βρίσκονται καταγεγραμμένα στα αρχεία φορέων, όπως της αστυνομίας και των δικαστηρίων, καθιστούν τη δυνατότητα σχεδιασμού ερευνών ατέρμονη. Υπάρχουν, όμως, και περιορισμοί, καθώς οι πηγές πληροφόρησης δεν είναι ανεξάντλητες, ενώ δε στερούνται μεθοδολογικών προβλημάτων ως προς τον τρόπο καταγραφής και κατηγοριοποίησης των δεδομένων. Άλλωστε, πολλές φορές οι συγκρίσεις μεταξύ των δεδομένων μιας πηγής αλλά και

3. Βλ. Φύλιας Β. (επιμ.), 1995, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Gutenberg.

4. Neuman W.L., 1997, *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches*, Ally & Bacon, 3rd ed., σ. 282.

5. Βλ. Φαρσεδάκης Ι.Ι., 1996, *Στοιχεία εγκληματολογίας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 153.

6. Tierney J., 1996, *Criminology: Theory and context*, Prentice Hall, σ. 26.

μεταξύ διαφόρων πηγών καθίσταται πρακτικά αδύνατη σύμφωνα με τη δεοντολογία της έρευνας. Κύριο αίτιο για την αδυναμία σύγκρισης δεδομένων είναι η ανομοιογένεια στον τρόπο καταγραφής και ταξινόμησης τους. Σε αυτήν την περίπτωση ο ερευνητής χρειάζεται να επιστρατεύσει τις επιστημονικές του ικανότητες για την αποτελεσματική οργάνωση των «δευτερογενών δεδομένων» που συλλέγει, προκειμένου να εξαγάγει βάσιμα συμπεράσματα από την έρευνά του.

ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΤΗ ΧΩΡΑ: ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Στο πλαίσιο του έργου του ΕΚΚΕ με τίτλο «Κοινωνική συνοχή – ανοχή – εγκληματικότητα» ορίστηκε ως αντικείμενο η αποτύπωση της «εικόνας» του εγκληματικού φαινομένου στη χώρα μας σε βάθος χρόνου. Έτσι, το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στην παρατήρηση της διακύμανσης διαφόρων παραγόντων, οι οποίοι διαμορφώνουν την «εικόνα» της εγκληματικότητας στην Ελλάδα επί σειρά δεκαετιών (από το 1925 και εντεύθεν). Πηγή των πληροφοριών αποτέλεσε η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΣΥΕ), η οποία συλλέγει και εκδίδει σχετικά δεδομένα οργανωμένα στις εξής θεματικές βάσεις:

- α) «*Στατιστική Πολιτικής Δικαιοσύνης*» με πληροφορίες που προέρχονται από τα δικαστήρια της χώρας,
- β) «*Στατιστική αδικημάτων*», με πληροφορίες που προέρχονται από τις αστυνομικές διευθύνσεις,
- γ) «*Δικαστική στατιστική*», με στοιχεία από τα ποινικά δικαστήρια της χώρας, και
- δ) «*Σωφρονιστική στατιστική*», με στοιχεία από τα σωφρονιστικά καταστήματα της Ελλάδας.

Σύμφωνα, λοιπόν, και με τις παρεχόμενες από την ΕΣΥΕ πληροφορίες ορίστηκε το αντικείμενο του ενδιαφέροντος σε τέσσερις θεματικές ενότητες:

- α) τη διακύμανση της εγκληματικότητας γενικά στον ελληνικό χώρο,
- β) την τάση που παρουσιάζουν χρονικά ορισμένες *Γενικές Κατηγορίες Αδικημάτων*,
- γ) την τάση ορισμένων *Ειδικών Κατηγοριών Αδικημάτων*, και
- δ) την κατανομή του πληθυσμού των κρατουμένων στη χώρα μας.

Η εν λόγω ερευνητική απόπειρα διαθέτει τη λειτουργική αξία μιας πιλοτικής διερεύνησης, που σκοπό έχει να μελετήσει τις δυνατότητες

αξιοποίησης *δευτερογενών δεδομένων* που αφορούν το εγκληματικό φαινόμενο. Έτσι, εκείνο που πρωταρχικά επιχειρήθηκε ήταν να επιλεγούν ορισμένες πληροφορίες από την πηγή (ΕΣΥΕ) και να δημιουργηθεί το κατάλληλο εργαλείο καταγραφής και οργάνωσής τους σε δευτερογενές επίπεδο, προκειμένου οι νέες πληροφορίες να διαθέτουν μεθοδολογική ορθότητα και άρα καταλληλότητα για περαιτέρω επιστημονική αξιοποίηση.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η συσσώρευση πληροφοριών που αφορούν το εγκληματικό φαινόμενο και η προσπάθεια μέτρησης της εγκληματικότητας πραγματοποιούνται σε διεθνές επίπεδο. Πολλές χώρες, μάλιστα, δημοσιεύουν συστηματικά *εγκληματολογικά στατιστικά δεδομένα*. Η Γαλλία ήταν η πρώτη χώρα που το 1825 πραγματοποίησε μία τέτοια δημοσίευση μέσω της υπηρεσίας εγκληματικών υποθέσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Στις ΗΠΑ, από το 1930, οι επίσημες στατιστικές δημοσιεύονται από το FBI (Federal Bureau of Investigation). Στον Καναδά οι εγκληματολογικές στατιστικές δημοσιεύονται από το 1876, ενώ στην Αγγλία από το 1834.⁷ Στην Ελλάδα οι εγκληματολογικές στατιστικές δημοσιεύονται σε ετήσια βάση από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ). Οι δημοσιεύσεις ξεκίνησαν το 1911-1913, συνεχίστηκαν για τα έτη 1926-1937, διακόπηκαν κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και συνεχίστηκαν από το 1957 μέχρι και σήμερα.⁸

Τα στατιστικά δεδομένα που αφορούν το εγκληματικό φαινόμενο και τηρούνται από οργανισμούς, όπως η ΕΣΥΕ, με σκοπό τη δημοσίευσή τους, έχουν αξία, η οποία δεν περιορίζεται μόνο στις ερευνητικές αναζητήσεις των κοινωνικών επιστημόνων. Η αξία τους διαχέεται σε διάφορες κατευθύνσεις, καθώς χρησιμοποιούνται από τους πολιτικούς για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, από τους ακαδημαϊκούς για την ανάλυση παραμέτρων που αφορούν το έγκλημα, αλλά και από τα ΜΜΕ για την ενημέρωση του κοινωνικού συνόλου μέσα από μια απλοποιημένη απεικόνιση της εγκληματικότητας

7. Βλ. Ζαχαφονίτου Χ., 1995, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 35-36.

8. Ό.π., σ. 36.

στη χώρα μας.⁹ Η στατιστική του εγκλήματος μάς δίνει, λοιπόν, μια εικόνα του φαινομένου, κι επομένως μια εικόνα της ίδιας της κοινωνίας.

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, σκοπός της εν λόγω προσπάθειας ήταν η αναδιάρθρωση των πληροφοριών που παρέχονται από την ΕΣΥΕ αναφορικά με το εγκληματικό φαινόμενο στη χώρα μας σε βάθος χρόνου. Μετά την πρώτη ανίχνευση των διαθέσιμων πληροφοριών οριοθετήθηκε το χρονικό εύρος των δεδομένων που αποτελούν το υλικό για την πιλοτική έρευνα από το 1973 έως το 1996. Τα ουσιαστικότερα κριτήρια που οδήγησαν στην επιλογή των συγκεκριμένων ετών είναι: α) το γεγονός ότι πρόκειται για σύγχρονα δεδομένα και άρα πιο κατανοητά ως προς τους εννοιολογικούς τους προσδιορισμούς, και β) το ότι τα δεδομένα που έχει στη διάθεσή της η πηγή πριν από το 1970 παρουσιάζουν ανομοιομορφία σε σύγκριση με εκείνα των ετών από το 1970 κι εντεύθεν, οπότε θα προέκυπταν πλήθος προβλημάτων συγκρισιμότητας στο πιλοτικό στάδιο, πράγμα που θα δυσκόλευε την εφαρμογή του. Αντικείμενο συλλογής είναι τα δεδομένα που αφορούν τα «αδικήματα», τους «δράστες» αυτών και τους «καταδικασθέντες». Ως προς την πηγή ανατρέχουμε στη «*Στατιστική των αδικημάτων*» για πληροφορίες που αφορούν τα «αδικήματα» και τους «δράστες» και στη «*Δικαστική στατιστική*» για πληροφορίες που αφορούν τον πληθυσμό των «καταδικασθέντων».

Για τη συλλογή, καταγραφή και κωδικοποίηση των δεδομένων δημιουργήθηκαν «Έντυπα καταγραφής».¹⁰ Με τη βοήθεια αυτών των εγγράφων συλλέγονται οι πληροφορίες και οργανώνονται εκ νέου

9. Βλ. Jupp V. et al., 2000, *Doing criminological research*, Sage Publications, σ. 58.

10. Δημιουργήθηκαν τέσσερα διαφορετικά «Έντυπα καταγραφής»:

«Έντυπο Α»: Μονάδα καταγραφής είναι το έτος. Οι παράγοντες διερεύνησης (μεταβλητές) που καταγράφονται είναι οι εξής: α) Με βάση το «αδίκημα»: 1. τα διαπραχθέντα αδικήματα, 2. τα διαπραχθέντα αδικήματα κατά γεωγραφικό διαμέρισμα τελέσεώς τους, 3. τα διαπραχθέντα αδικήματα κατά πυκνότητα οικισμού τελέσεώς τους, 4. οι φερόμενοι/θεωρούμενοι ως δράστες των αδικημάτων κατά φύλο, και 5. οι φερόμενοι/θεωρούμενοι ως δράστες κατά είδος αδικήματος. β) Με βάση την «ατομική καταδίκη»: 1. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή, 2. οι ανήλικοι καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή, 3. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και γεωγραφικό διαμέρισμα τελέσεως του αδικήματος, 4. οι καταδικασθέντες κατά ομάδα ηλικίας, 5. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και οικογενειακή κατάσταση, 6. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και βαθμό παιδείας, 7. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και μέγεθος οικισμού κατοικίας και τέλεσης του αδικήματος, 8. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και επάγγελμα, 9. οι καταδικασθέντες κατά φύλο και θέση στο επάγγελμα, 10. οι καταδικασθέντες κάτοικοι αλλοδαπής κατά φύλο και χώρα μόνιμης κατοικίας, και 11. οι υπότροποι καταδικασθέντες κατά φύλο.

ομοιογενοποιημένες. Με τον όρο «ομοιογενοποίηση» αναφερόμαστε στο «μετασχηματισμό των σχημάτων των διαφορετικών συνόλων δεδομένων σε ένα ενιαίο σχήμα δεδομένων».¹¹ Ουσιαστικά, αναλύονται τα δεδομένα της πηγής και στη συνέχεια ανασυντίθενται,¹² έτσι ώστε τα νέα δεδομένα να διαθέτουν ικανή ομοιογένεια που τα καθιστά λειτουργικά για χρήση και επιστημονική ανάλυση από οποιονδήποτε ερευνητή. Πραγματοποιείται, δηλαδή, μια «δευτερογενής επεξεργασία», μια αναγωγή των δεδομένων σε πιο ομοιογενή σύνολα, που μπορούν να οργανωθούν σε μία πληροφοριακή βάση. Στην περίπτωση μας, με την αναγωγή αυτή των εγκληματολογικών δεδομένων σε πιο ομοιογενή σύνολα, ουσιαστικά «ανεβαίνουμε» ένα επίπεδο αφαίρεσης. Έτσι, «μέσα από την αφαίρεση, μια σύνθετη αναπαράσταση ενός κοινωνικού φαινομένου μεταγράφεται σε μια απλούστερη κωδικοποιημένη αναπαράσταση... Η πράξη της αφαίρεσης σημαίνει τον ορισμό μιας οπτικής για την πραγματικότητα με τη βοήθεια της οποίας συγκεκριμένες λεπτομέρειες αποκρύπτονται σκοπίμως... στόχος ...είναι να επιτρέψει στο χρήστη να συγκεντρωθεί σε σημαντικές λεπτομέρειες και να αγνοήσει τις ασήμαντες».¹³

Η ομοιογένεια του συνόλου των πληροφοριών επιτυγχάνεται με την καθιέρωση κοινών ορισμών για τις μεταβλητές. Η ανάπτυξη κοινών ορισμών διευκολύνει τη συγκρισιμότητα μεταξύ διαφορετικών μελετών.¹⁴

«Έντυπο Β»: Ως μονάδα καταγραφής ορίζεται η Γενική Κατηγορία Αδικήματος. Οι παράγοντες διερεύνησης είναι κοινοί με το «Έντυπο Α» τόσο με βάση το «αδίκημα» όσο και με βάση την «ατομική καταδίκη».

«Έντυπο Γ»: Μονάδα καταγραφής είναι η Ειδική Κατηγορία Αδικήματος. Οι παράγοντες διερεύνησης είναι κοινοί με τα δύο προηγούμενα έντυπα.

«Έντυπο Δ»: Μονάδα καταγραφής είναι το έτος. Όλοι οι παράγοντες διερεύνησης που μελετούνται καταγράφονται με βάση τον «κρατούμενο». Πρόκειται για τις εξής μεταβλητές: 1. κατάδικοι κρατούμενοι στις φυλακές, 2. κρατούμενοι κατά είδος εκτιμώμενης ποινής, 3. μεταβολές/μετακινήσεις επί των καταδίκων, 4. κρατηθέντες υπόδικοι.

11. Κάλλας Γ., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη, σ. 61.

12. Ο Κάλλας επισημαίνει ότι «η ομοιογενοποίηση είναι κατ' αρχάς μια πράξη ανάλυσης και επεξεργασίας μεταδεδομένων και μόνο τελικά καταλήγει να είναι πράξη μετασχηματισμού των ίδιων των δεδομένων». Ό.π. σ. 71.

13. Κάλλας Γ., 2001, *Η πληροφοριακή τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*, Αθήνα, Νεφέλη - ΕΚΚΕ, σ. 174.

14. Kallas J., 2005, «Data modeling and the formation of a grid», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research, σ. 53.

Πρόκειται για έναν επανασχεδιασμό¹⁵ μερικών σχημάτων δεδομένων που βρίσκονται στην πηγή πληροφόρησης. Είναι αναγκαίο να επανασχεδιαστούν τα σχήματα δεδομένων της πηγής και να επανακωδικοποιηθούν για να εκπληρούν ερευνητικές απαιτήσεις, οι οποίες προς το παρόν συμπυκνώνονται στη δημιουργία μιας εύχρηστης *πληροφοριακής βάσης*. Μέσα από τη *δευτερογενή επεξεργασία* δημιουργείται ένα νέο σύνολο δεδομένων. Αυτό το νέο σύνολο δεδομένων ορίζεται ως παράγωγο μιας μελέτης και όχι μιας έρευνας.¹⁶

Μια τέτοια *δευτερογενής ανάλυση* αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση των *δεδομένων* της πηγής με σκοπό την αύξηση της «*συγκρισιμότητας*» των νέων δεδομένων.¹⁷ Επιχειρείται, δηλαδή, μέσα από τη δημιουργία νέων συστημάτων καταγραφής να οργανωθούν τα δεδομένα της πηγής με τέτοιο τρόπο που τα δεδομένα της επεξεργασίας να έχουν αναχθεί σε ομοιογενείς, κατά το δυνατόν, πληροφορίες. Η ομοιογένεια των πληροφοριών εξασφαλίζει τη δυνατότητα σύγκρισής τους όχι μόνο συγχρονικά αλλά και διαχρονικά.

Η *συγκριτική έρευνα* ασχολείται με τις συνθήκες που επηρεάζουν το εγκληματικό φαινόμενο συγχρονικά ή διαχρονικά, στο ίδιο γεωγραφικό και κοινωνικό πλαίσιο ή μεταξύ διαφορετικών πλαισίων. Η χρησιμότητα της συγκριτικής έρευνας στον τομέα την εγκληματολογίας συνίσταται στην επισήμανση και διερεύνηση των διαφοροποιήσεων: α) της εγκληματικότητας, β) της ποινικής νομοθεσίας, και γ) της κοινωνικής αντί-

15. Βλ. Kallas J., 2005, «Methodology and empirical research documentation», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research, σ. 31.

16. Ό.π., σ. 32.

17. Ο Κάλλας ορίζει τη δευτερογενή ανάλυση ως τη δημιουργία ενός «*νέου σχήματος δεδομένων που μετασχηματίζει μέρος ή το σύνολο των δεδομένων ενός ή περισσότερων διαθέσιμων συνόλων δεδομένων σε ένα νέο σύνολο δεδομένων που περιλαμβάνει τις μεταβλητές της ανάλυσης*».

15. Βλ. Kallas J., 2005, «Methodology and empirical research documentation», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research, σ. 31.

16. Ό.π., σ. 32.

17. Ο Κάλλας ορίζει τη δευτερογενή ανάλυση ως τη δημιουργία ενός «*νέου σχήματος δεδομένων που μετασχηματίζει μέρος ή το σύνολο των δεδομένων ενός ή περισσότερων διαθέσιμων συνόλων δεδομένων σε ένα νέο σύνολο δεδομένων που περιλαμβάνει τις μεταβλητές της ανάλυσης*». Κάλλας Γ., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη, σ. 69.

δρασης στο έγκλημα.¹⁸ Ωστόσο, είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι η *συγκριτική έρευνα* αποτελεί μια δύσκολα εφαρμόσιμη επιστημονική μέθοδο διερεύνησης. Τα μεθοδολογικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο ερευνητής συνοψίζονται στην ύπαρξη μη συγκρίσιμων μεγεθών και στη συσσώρευση μεγάλου αριθμού και ποικιλίας μεταβλητών που περιγράφουν το εγκληματικό φαινόμενο.¹⁹ Παράλληλα, κάθε μεταβλητή που περιγράφει το εγκληματικό φαινόμενο μεταβάλλεται με το χρόνο, αλλά και με τον κοινωνικό σχηματισμό στον οποίο αναφέρεται,²⁰ πράγμα το οποίο δηλώνει τη μεταβλητότητα και άρα τη δυσκολία σύγκρισης των εγκληματολογικών παραμέτρων. Ομοίως, και οι συγκρίσεις μεταξύ χωρών έχουν να αντιμετωπίσουν τις διακρατικές διαφοροποιήσεις ως προς την ποινική νομοθεσία, την εφαρμογή του ποινικού νόμου και την καταγραφή του εγκληματικού φαινομένου.²¹

Στην εποχή μας, η παγκοσμιοποίηση και η ευρωπαϊκή ενοποίηση²² είναι φαινόμενα που δεν μπορούν παρά να επηρεάζουν τις ανάγκες για διερεύνηση στις κοινωνικές επιστήμες. Οι διερευνήσεις σε τοπικό εθνικό πλαίσιο δε χάνουν βέβαια την αξία τους, αλλά η ανάπτυξή τους σε διεθνές επίπεδο είναι πλέον ζητούμενο. Την αναγκαιότητα για την ανάπτυξη συγκριτικών ερευνών στον τομέα της εγκληματολογίας περιγράφει ο David Nelken, ο οποίος την αποδίδει στην εξέλιξη των δι-εθνικών εγκλημάτων. Πιστεύει, μάλιστα, ότι οι συγκρίσεις στην επιστήμη της εγκληματολογίας ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες έχουν διπλή λειτουργικότητα: α) βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση των τύπων των εγκλημάτων και της σύνδεσής τους με τον τοπικό πολιτισμό μέσα από τη σύγκριση με άλλα κράτη, και β) συμβάλλουν στη θεωρητική εξέλιξη της εγκληματολογίας μέσα από την αναδιάρθρωση κεντρικών ερωτημάτων στην εγκληματολογική θεωρία.²³

18. Βλ. Ζαχαρονίτου Χ., 1995, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 21.

19. Ο.π., σ. 21.

20. Βλ. Κάλλας Γ., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη, σ. 60.

21. Βλ. Ζαχαρονίτου Χ., 1995, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 136, καθώς και Peace K., 1999, *Uses of criminal statistics. The international library of criminology, criminal justice and penology*, Dartmouth, Ashgate, σ. 209.

22. Ο Κάλλας, μάλιστα, ισχυρίζεται ότι «η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι μια διαδικασία που στοχεύει στην πολύπλευρη ομογενοποίηση των διαφορετικών κοινωνικών σχηματισμών». Κάλλας Γ., 2001, *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα*, Αθήνα, Νεφέλη, σ. 73.

23. Nelken D. (ed.), 1994, *The futures of criminology*, London, Sage Publications, σ. 221-223.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την αναγωγή των δεδομένων μιας πηγής σε ομοιογενοποιημένα δευτερογενή δεδομένα είναι η πηγή να διαθέτει *αξιοπιστία*. Με τον όρο «*αξιοπιστία*» αναφερόμαστε στη «*σταθερότητα του αποτελέσματος σε επαναληπτικές μετρήσεις υπό παρόμοιες συνθήκες*». ²⁴ Στην περίπτωση μας, χρειάζεται οι παράγοντες που αφορούν την εγκληματικότητα στη χώρα μας και παρουσιάζονται από την ΕΣΥΕ να φέρουν σταθερές καταγραφές σε βάθος χρόνου. ²⁵ Επίσης, «*η αξιοπιστία αναφέρεται στο βαθμό που τα παρατηρούμενα δεδομένα είναι απαλλαγμένα από λάθη της μέτρησης*». ²⁶ Η αξιοπιστία των δεδομένων της «*Στατιστικής των αδικημάτων*» και της «*Δικαστικής Στατιστικής*» εξασφαλίζουν τη δυνατότητα ανασύνθεσής τους σε ομογενοποιημένες κατηγορίες πληροφοριών, οι οποίες θα είναι συγκρίσιμες.

Κύριο μέλημα, λοιπόν, είναι να δημιουργηθεί ένα σταθερό «*ταξινομητικό σύστημα*» για την οργάνωση των πληροφοριών. Η οργάνωση αυτή αφορά το μετασχηματισμό των πληροφοριών της πηγής σε δευτερογενή δεδομένα, τα οποία διαθέτουν ομοιομορφία και αξιοπιστία και άρα συγκρισιμότητα, ώστε να είναι δυνατή η περαιτέρω επιστημονική τους επεξεργασία. Η ανάγκη για κωδικοποίηση των συσσωρευμένων δεδομένων βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη δυνατότητα για ανταλλαγή τους. Η αναδιοργάνωση των εγκληματολογικών δεδομένων μέσα από σταθερά και κοινά αποδεκτά συστήματα οργάνωσης αυξάνει την καταλληλότητά τους για συγκρίσεις κι επομένως την αξία των ίδιων των στοιχείων. ²⁷

Στη συνέχεια παρουσιάζονται σε κατηγορίες (συνοδευόμενες από πρακτικά παραδείγματα) τα προβλήματα που προέκυψαν στη μετατροπή των δεδομένων της πηγής σε «*δευτερογενή δεδομένα*». Η παρουσίαση κάθε προβλήματος συνοδεύεται από μια απόπειρα αιτιολόγησής του, καθώς και από την περιγραφή του τρόπου με τον οποίο επιχειρήθηκε η κωδικοποίηση των δεδομένων:

24. Κυριαζή Ν., 1999, *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, σ. 89.

25. Ο Φύλας αναφερόμενος στην αξιοπιστία ενός οργάνου μέτρησης επισημαίνει ότι «*επαναληπτικές μετρήσεις του ίδιου αντικείμενου με το όργανο αυτό πρέπει ν' αποδίδουν όμοια αποτελέσματα*». Φύλας Β. (επιμ.), 1995, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 66.

26. Dooley D., 1995, *Social research methods*, USA, Prentice Hall, σ. 77-78.

27. Βλ. Κάλλας Γ., 2001, *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*, Αθήνα, Νεφέλη, ΕΚΚΕ, σ. 103-104.

α. Μη εντοπισμός πληροφοριών σε βάθος χρόνου

Στην κατηγορία αυτή των προβλημάτων εντάσσονται όλες οι περιπτώσεις που μία πληροφορία, ενώ εντοπίζεται για κάποια έτη, δεν είναι καταγεγραμμένη για κάποια άλλα. Για παράδειγμα, στην παράμετρο «*καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή*» για τα έτη 1973-1993 παρουσιάζονται οι υποκατηγορίες: «*ποινή θανάτου*» και «*μη δηλωθείσα ποινή*», οι οποίες από το 1994 κι έπειτα δεν εμφανίζονται. Παρουσιάζονται, ωστόσο, δύο νέες υποκατηγορίες που αφορούν τη «*μετατρεπόμενη ποινή*» και την «*ποινή άνευ μετατροπής*». Η παράλειψη ορισμένων πληροφοριών μπορεί να αποδοθεί σε τρεις κυρίως λόγους: α) Στις αλλαγές του τρόπου καταγραφής και κατηγοριοποίησης των δεδομένων από την ΕΣΥΕ με την πάροδο του χρόνου. β) Στις αλλαγές που προκύπτουν στους νόμους του κράτους, όπως για παράδειγμα η ποινή του θανάτου, που έπαψε να ισχύει στη χώρα μας. Οι Coleman και Moynihan χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι οι αλλαγές στη νομοθεσία επηρεάζουν τα «*επίσημα στατιστικά δεδομένα*» για το έγκλημα.²⁸ Ειδικότερα, οι αλλαγές περιλαμβάνουν μεταβολές στις ποινές και στον ορισμό των αδικημάτων, την εμφάνιση νέων αδικημάτων και την απαλοιφή παλαιότερων αδικημάτων. Παρόμοιες παρατηρήσεις διατυπώνει και ο John Tierney, ο οποίος ισχυρίζεται ότι οι νομικοί κανόνες βρίσκονται σε μια κατάσταση *σταθερής ρευστότητας*.²⁹ Ενώ, οι αλλαγές στους νόμους συνεπάγονται αλλαγές στους κανόνες μέτρησης και κατηγοριοποίησης των αδικημάτων. γ) Στη διακοπή της συλλογής δεδομένων από την πηγή. Ο Neuman παρατηρεί ότι μια κυβέρνηση μπορεί να διακόψει τη συλλογή δεδομένων που πραγματοποιεί ένας οργανισμός για λόγους πολιτικούς ή και οικονομικούς.³⁰ Βέβαια, η έλλειψη των πληροφοριών που συνεπάγεται αυτή η διακοπή δημιουργεί σημαντικό πρόβλημα για τον ερευνητή που μελετά μεγάλες χρονικές περιόδους. Στην περίπτωση αυτή, περιοριζόμαστε στο να εντοπίζουμε το χρονικό εύρος που διαθέτουμε τις πληροφορίες. Ο ερευνητής, παρότι δεν μπορεί να κάνει κάτι ως προς την ανεύρεση των πληροφοριών, αξίζει να ασχοληθεί με τα αίτια της διακοπής καταγραφής τους από την πηγή. Για παράδειγμα, αναφορικά με τη «*θανατική ποινή*», το αξιόλογο για τον παρατηρητή είναι η χρονολογία κατά την οποία έπαψε να

28. Coleman C., Moynihan J., 1998, *Understanding crime data: Haunted by the dark figure*, Buckingham, Philadelphia, Open University Press, σ. 28.

29. Tierney J., 1996, *Criminology: Theory and context*, Harvester Wheatsheaf, Prentice Hall, σ. 27.

30. Neuman L., 1997, *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Allyn & Bacon, 3rd ed., σ. 289.

ισχύει η εν λόγω ποινή στη χώρα μας. Οι πληροφορίες που αρχίζουν να εμφανίζονται στην πηγή από ένα έτος και πλέον, καταγράφονται σε συμπληρωματικές παρατηρήσεις στο «Έντυπο καταγραφής». Άλλωστε, ο ερευνητής πολλές φορές χρειάζεται να αναπροσαρμόζει το «εργαλείο καταγραφής» των δεδομένων του ανάλογα με τα πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν κατά την περίοδο διεξαγωγής της συλλογής των δεδομένων.

β. Αριθμητική αναντιστοιχία

Τα «σύνολα» σε μερικούς πίνακες της ΕΣΥΕ δεν αντιστοιχούν στις επιμέρους ποσοτικές πληροφορίες. Το φαινόμενο αυτό εμφανίζεται σε ορισμένους πίνακες της πηγής, όπως σ' αυτούς που αναφέρονται στους «καταδικασθέντες κατοίκους αλλοδαπής κατά φύλο και χώρα μόνιμης κατοικίας», όπου το γενικό σύνολο εμφανίζει λανθασμένο αποτέλεσμα. Ομοίως, στον πίνακα που αφορά τους «καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή» εντοπίζονται αριθμητικά λάθη, καθώς οι επιμέρους τιμές που εμφανίζονται δεν συμπίπτουν με το αριθμητικό σύνολο που αναγράφεται στην ΕΣΥΕ. Η αριθμητική ανακρίβεια μπορεί να αποδοθεί σε λάθος καταγραφή από την πηγή. Οι επιπτώσεις από μικρής σημαντικότητας και έκτασης αριθμητικά λάθη σχεδόν μηδενίζονται όταν πρόκειται για πληροφοριακές βάσεις τόσο εκτενείς, όπως είναι η *Στατιστική της Δικαιοσύνης*, και, ιδιαίτερα, όταν η οπτική μας γωνία είναι μακροσκοπική και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις τάσεις που παρουσιάζουν οι πληροφορίες σε βάθος χρόνου. Στην περίπτωση αυτή, ο ερευνητής δεν μπορεί παρά να στηριχτεί στα υπάρχοντα δεδομένα. Δεχόμαστε, όμως, τυπικά, ότι κάθε πληροφοριακή βάση μπορεί να περιέχει ένα μικρό ποσοστό λαθών, τα οποία δεν επηρεάζουν την έκβαση της επεξεργασίας των δεδομένων.

γ. Διαφοροποιήσεις σε βάθος χρόνου

Στην πηγή εμφανίζονται διαφοροποιήσεις που αφορούν κυρίως την ανομοιογένεια των δεδομένων μεταξύ των χρονικών ορίων πριν από το 1970 και από το 1970 έως σήμερα. Για παράδειγμα, σχετικά με τον παράγοντα «Καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή», η «ποινή φυλάκισης» καταχωρείται στις εξής δύο κατηγορίες: α) «0-1 μήνες» και β) «1-3 μήνες» για τα έτη από το 1970 και μετά, ενώ πριν από το 1970 εμφανίζεται μόνο η κατηγορία «μέχρι 3 μηνών». Ορισμένοι παράγοντες στην κοινωνική έρευνα ενδέχεται αναπόφευκτα να αλλάζουν στο χρόνο ως προς τον τρόπο καταγραφής τους σε κατηγορίες από τους επιστήμονες. Το χαρακτηριστικότερο, ίσως, παράδειγμα είναι η μεταβλητή «επάγγελμα»,

που παρουσιάζει διαφοροποιήσεις όχι μόνο σε βάθος χρόνου, αλλά και μεταξύ των ερευνών που διεξάγονται την ίδια εποχή. Άλλοι παράγοντες που συχνά διαφοροποιούνται στην κατηγοριοποίησή τους είναι η «ηλικία», το «επίπεδο μόρφωσης» κ.λπ. Οι διαφοροποιήσεις στην κατηγοριοποίηση των παραγόντων κλονίζουν την «αξιοπιστία σταθερότητας», η οποία προϋποθέτει να μην αλλάζουν με το χρόνο οι επίσημοι ορισμοί ή η μέθοδος συλλογής των πληροφοριών.³¹ Η αμφισβήτηση της αξιοπιστίας δημιουργεί προβλήματα στη διαχρονική σύγκριση των δεδομένων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Φύλιος «ο τρόπος ν' αποφευχθούν οι αδυναμίες αυτές είναι αφ' ενός ο οργανισμός ο οποίος διεξάγει την έρευνα να έχει καθορίσει επακριβώς τις διάφορες έννοιες... και να διατηρεί τον αυτό ορισμό από τη μία απογραφή στην άλλη».³² Ενδεικτικός για τη διαφοροποίηση της παραμέτρου του «επαγγέλματος» στην ΕΣΥΕ είναι ο Πίνακας 1 *Διαφοροποιήσεις ορισμού επαγγελμάτων σε βάθος χρόνου*, που απεικονίζει τις αλλαγές ανάμεσα στο χρονικό διάστημα από το 1970 και πριν και στο χρονικό διάστημα από το 1970 κι έπειτα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Διαφοροποιήσεις ορισμού επαγγελμάτων σε βάθος χρόνου

Επαγγέλματα	
Έως 1970	1971-σήμερα
<i>Τεχνικοί, πρόσωπα ασκούντα ελευθέρην επάγγελμα και προς τούτους εξομοιούμενοι</i>	<i>Πρόσωπα ασκούντα επιστημονικά και ελευθέρια επαγγέλματα, τεχνικοί αυτών βοηθοί κ.λπ.</i>
<i>Πρόσωπα ασχολούμενα με την γεωργίαν, πτηνοτροφίαν, αλιείαν, κτηνήγιον, δασοκομίαν, υλοτομίαν και προς τούτους εξομοιούμενοι</i>	<i>Πρόσωπα ασχολούμενα στη γεωργία, ζωοκομία, δασοκομία, αλιεία και θήρα</i>
<i>Τεχνίται και εργάται ορυχείων, μεταλλείων, υλοτομείων και αλυκόν και προς τούτους εξομοιούμενοι</i>	<i>Τεχνίτες και εργάτες (εκτός γεωργίας) και χειριστές μεταφορικών μέσων</i>
<i>Ασχολούμενοι εις την παροχήν υπηρεσιών, περιλαμβανομένων των υπηρεσιών του αθλητισμού και της ψυχαγωγίας</i>	<i>Ασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών</i>
<i>Εργαζόμενοι εις μεταφοράς και επικοινωνίας</i>	<i>Δημοσιογράφοι</i>

31. Βλ. ό.π., σ. 289.

32. Φύλιος Β. (επιμ.), 1995, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 185.

δ. Διαφοροποιήσεις στους όρους των πληροφοριών

Στον πίνακα της ΕΣΥΕ που αφορά τους «καταδικασθέντες κατοίκους αλλοδαπής κατά φύλο και χώρα μόνιμης κατοικίας» βρίσκουμε πληροφορίες για την «Περσία» (για τα έτη 1973-1994). Ο όρος, όμως, αντικαθίσταται από την ονομασία «Ιράν» από το 1995 κι έπειτα. Η διαφοροποίηση των χρησιμοποιούμενων όρων στην πηγή μπορεί να οφείλεται σε ασυμφωνία ως προς τον εννοιολογικό ορισμό τους ή ακόμα και σε αναπόφευκτους παράγοντες, όπως οι μεταβολές στο αντικείμενο καταγραφής. Σε κάθε περίπτωση, δημιουργείται θέμα ανομοιογένειας των δεδομένων, που εμποδίζει την οποιαδήποτε συγκριτική ανάλυση αν δεν προηγηθεί προσπάθεια ομοιογενοποίησής τους.³³ Ο Φίλιας επισημαίνει ότι «είναι απαραίτητο, για να είναι δυνατή η σύγκριση των αποτελεσμάτων, τα διάφορα στοιχεία που συλλέγονται να ανταποκρίνονται σε όμοιες έννοιες... Η ευθύνη για την εξακρίβωση της μονιμότητας των εννοιών και των ορισμών ανήκει στον ερευνητή».³⁴ Τέλος, η διαφοροποίηση στους όρους των πληροφοριών βάζουν την «αξιοπιστία σταθερότητας», η οποία αφορά την αξιοπιστία σε βάθος χρόνου και αναφέρεται στη δυνατότητα του οργάνου μέτρησης να λαμβάνει την ίδια απάντηση όταν εφαρμόζεται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.³⁵

Στο παράδειγμά μας προέκυψε η αλλαγή ονομασίας μίας χώρας. Σε αυτή την περίπτωση, ο ερευνητής θα χρειαστεί να διερευνήσει τα γεωγραφικά σύνορα σε ιστορικό επίπεδο προκειμένου να μπορεί να αποφασίσει πως θα χρησιμοποιήσει τις εν λόγω πληροφορίες. Σε ό,τι αφορά το «Έντυπο καταγραφής», καταχωρούνται όλες τις πληροφορίες που αφορούν την «Περσία» και το «Ιράν» υπό τον όρο «Ιράν», καθώς θεωρείται πιο σύγχρονος. Παράλληλα καταγράφεται η διαφοροποίηση στον όρο και διευκρινίζεται ο τρόπος κωδικοποίησής του.

33. Ο Κάλλας ορίζει την ομοιογενοποίηση ως μια «διαδικασία μετασχηματισμού των δεδομένων που προέρχονται από διαφορετικά σύνολα δεδομένων με σκοπό τη δημιουργία νέων συνόλων δεδομένων ... σύμφωνα με ένα συνεκτικό και σχετικά σταθεροποιημένο εννοιολογικό σύστημα». Κάλλας Γ., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη, σ. 70-71.

34. Φίλιας Β. (επιμ.), 1995, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Gutenberg, σ. 184-185.

35. Βλ. Neuman W.L., 1997, *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Allyn & Bacon, 3rd ed., σ. 138.

ε. Χρήση ασαφών όρων στις πληροφορίες που καταγράφονται

Στον πίνακα της πηγής που αφορά τα «*διαπραχθέντα αδικήματα κατά γεωγραφικό διαμέρισμα*», καθώς και στον πίνακα για τους «*καταδικασθέντες κατά φύλο και γεωγραφικό διαμέρισμα τελέσεως του αδικήματος*» χρησιμοποιείται ο όρος «*Περιφέρεια Πρωτευούσης*». Όπως παρατηρούμε, δεν εμφανίζεται ο όρος «*Αττική*» που θα προσδιόριζε με ακρίβεια το συγκεκριμένο νομό. Άλλωστε, ο όρος «*Περιφέρεια Πρωτευούσης*» δεν ορίζεται από την ΕΣΥΕ, κι έτσι είναι αδύνατον να συμπεράνουμε τα ακριβή γεωγραφικά όρια της εν λόγω κατηγορίας. Η ασάφεια των χρησιμοποιούμενων όρων αποδίδεται στην πηγή. Η απουσία ακριβούς προσδιορισμού ορισμένων όρων αποκλείει την πλήρη κατανόησή τους και, επομένως, την περαιτέρω επεξεργασία τους. Άλλωστε, ο ξεκάθαρος ορισμός των εννοιών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την αύξηση της αξιοπιστίας των δεδομένων.³⁶ Προκειμένου να ξεπεραστούν οι αμφιβολίες για τον ακριβή προσδιορισμό της γεωγραφικής περιοχής της «*Περιφέρειας Πρωτευούσης*», επιλέχθηκε η καταγραφή των σχετικών πληροφοριών υπό τον όρο «*Αττική*», ο οποίος είναι μεν ευρύτερος γεωγραφικά, αλλά σαφέστερος εννοιολογικά. Άλλωστε, ακολουθήθηκε η μορφή κατηγοριοποίησης της πηγής για τα «*διαπραχθέντα αδικήματα κατά γεωγραφικό διαμέρισμα*» που γίνεται κατά νομό.

στ. Διαφοροποιήσεις του συστήματος καταγραφής δεδομένων στην πηγή

Στην ΕΣΥΕ οι ίδιοι παράγοντες εμφανίζονται να καταγράφονται διαφορετικά σε ορισμένες περιπτώσεις. Διακρίνουμε, δηλαδή, μια διαφοροποίηση στο σύστημα καταγραφής των δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, οι παράγοντες που αφορούν τα «*διαπραχθέντα αδικήματα κατά κατηγορίες και γεωγραφικό διαμέρισμα τελέσεως αυτών*» και τα «*διαπραχθέντα αδικήματα κατά κατηγορίες και θεωρούμενοι ως δράστες αυτών κατά φύλο*» καταγράφονται από κοινού για τρία *Γενικά Αδικήματα*: τα «*εγκλήματα εσχάτης προδοσίας*», την «*προδοσία της χώρας*» και τα «*εγκλήματα κατά ξένων κρατών*» (για τα έτη 1973-1996). Για τους ίδιους παράγοντες καταγράφονται από κοινού τα *Γενικά Αδικήματα «εγκλήματα κατά πολιτικών σωμάτων»* και «*εγκλήματα κατά της εκλογής*» (για τα έτη 1973-1996). Η αθροιστική αυτή παρουσίαση των *Γενικών Αδικημάτων* δεν εμφανίζεται ούτε για άλλα *Γενικά Αδικήματα* ούτε για άλλους παράγοντες. Μάλιστα, πρόκειται για έναν τρόπο καταγραφής

36. Ό.π., σ. 140.

που δεν ακολουθεί το υπόλοιπο ταξινομητικό σύστημα της πηγής. Η διαφοροποίηση του συστήματος καταγραφής και οργάνωσης των πληροφοριών αποδίδεται σε αδυναμία της ίδιας της πηγής.

Όπως παρατηρούμε από τα παραδείγματα, η πηγή διαφοροποιεί τον τρόπο καταγραφής ορισμένων πληροφοριών με τη δημιουργία νέων γενικότερων κατηγοριοποιήσεων (αντί να παρουσιάζεται η πληροφορία για κάθε *Γενικό Αδίκημα* ξεχωριστά, παρουσιάζονται συνολικές τιμές για περισσότερα του ενός *Γενικά Αδικήματα*). Σε αυτήν την περίπτωση χάνονται αναπόφευκτα πληροφορίες, και μάλιστα χάνονται τόσα περισσότερα δεδομένα, όσο πιο γενικές είναι οι κατηγοριοποιήσεις που δημιουργούνται. Για τον ερευνητή η γενίκευση αυτή είναι περιοριστική, καθώς είναι δέσμιος της πηγής, από την οποία αντλεί τα δεδομένα.

ξ. *Ανομοιογένεια μεταξύ του είδους πληροφοριών που καταγράφονται στους πίνακες παρουσίασης δεδομένων της πηγής*

Για να κατανοήσουμε το συγκεκριμένο ζήτημα ας το παρακολουθήσουμε μέσα από πρακτικά παραδείγματα: Όλοι οι πίνακες της ΕΣΥΕ που αφορούν «δράστες» περιέχουν ποσοτικά δεδομένα μόνο για τους ενήλικες δράστες. Όμως, όλοι οι πίνακες που αφορούν «καταδικασθέντες» περιέχουν δεδομένα για ενήλικες και ανηλίκους μαζί. Μοναδική εξαίρεση ως προς τους «καταδικασθέντες» αποτελεί ο πίνακας «καταδικασθέντες κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή», που αφορά μόνο ενήλικες. Η διαφοροποίηση στους «καταδικασθέντες» (όπου περιέχονται ενήλικες και ανήλικοι) εμφανίζεται και στις *Γενικές Κατηγορίες Αδικημάτων* και στις *Ειδικές Κατηγορίες Αδικημάτων*. Ωστόσο, εξαίρεση αποτελεί η *Γενική Κατηγορία Αδικήματος* με τον τίτλο «αδικήματα στρατιωτικού ποινικού κώδικα» (περιλαμβάνοντας πληροφορίες μόνο για ενήλικες), όπου ο πληθυσμός των ανηλίκων εκλείπει εκ των πραγμάτων από το αδίκημα, καθώς οι νέοι δε στρατολογούνται πριν την ενηλικίωσή τους.

Η ανομοιογένεια προκύπτει από το διαχωρισμό στην καταγραφή των δεδομένων από την ΕΣΥΕ στη «*Στατιστική αδικημάτων*», η οποία περιλαμβάνει τους «δράστες» (συλλογή πρωτογενών πληροφοριών από τις Αστυνομικές Διευθύνσεις) και στη «*Δικαστική Στατιστική*», η οποία περιλαμβάνει τους «καταδικασθέντες» (συλλογή πρωτογενών πληροφοριών από τα ποινικά δικαστήρια). Άρα, η αδυναμία ομοιογενούς παρουσίασης δεδομένων οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχει διαφοροποίηση μεταξύ του *Εντύπου Καταγραφής* των «αδικημάτων» στις αστυνομικές διευθύνσεις και του *Εντύπου Καταγραφής* των «καταδικασθέντων» στα

ποινικά δικαστήρια της χώρας. Κατά συνέπεια, ο ερευνητής αδυνατεί να πραγματοποιήσει συγκρίσεις μεταξύ των δεδομένων που αφορούν «δράστες» (ενήλικες) και «καταδικασθέντες» (ενήλικες και ανήλικοι). Το εν λόγω ζήτημα περιγράφει και η Ι. Τσίγκανου αναφέροντας ότι οι δύο στατιστικές της αστυνομίας και των υπηρεσιών δικαιοσύνης, αν και αποτελούν «συμπληρωματικές μετρήσεις του εγκλήματος», χρησιμοποιούν διαφορετικές μεθοδολογίες, οι οποίες οδηγούν σε «προκατειλημμένες, μπερδεμένες και αποπροσανατολιστικές περιγραφές».³⁷

Στο «Έντυπο Καταγραφής» καταγράφονται τα δεδομένα, έτσι όπως εμφανίζονται στην ΕΣΥΕ. Ο Πίνακας 2 «Διαφοροποιήσεις στο σύνολο των καταδικασθέντων σε βάθος χρόνου» σκιαγραφεί τις διαφορές που παρουσιάζονται σε όλο το εύρος των ετών στα σύνολα που αφορούν «καταδικασθέντες». Είναι χαρακτηριστικό ότι η δεύτερη στήλη (αφορά μόνο ενήλικες) περιλαμβάνει χαμηλότερα σύνολα σε σύγκριση με την τρίτη και τέταρτη στήλη (αφορά ενήλικες και ανηλίκους).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Διαφοροποιήσεις στο σύνολο των καταδικασθέντων σε βάθος χρόνου

Έτος	Καταδικασθέντες κατά κατηγορίες αδικημάτων και επιβληθείσες ποινές	Καταδικασθέντες κατά κατηγορίες αδικημάτων και ομάδες ηλικιών	Καταδικασθέντες κατά κατηγορίες αδικημάτων, οικογενειακή κατάσταση και βαθμό παιδείσεως
1996	81.674	86.892	86.892
1992	99.989	107.564	107.564
1988	127.743	132.925	132.925
1984	106.174	113.988	113.988
1980	118.086	122.828	122.828
1976	106.629	112.510	112.510
1973	109.381	114.248	114.248

η. Έλλειψη χρήσιμων πληροφοριών

Μερικές φορές κατά τη δευτερογενή επεξεργασία δεδομένων διαπιστώνεται ότι δεν παρέχονται πληροφορίες που θεωρούνται χρήσιμες. Για παράδειγμα, στον πίνακα της ΕΣΥΕ που αφορά τους «καταδικασθέντες»

37. Tsiganou J., 2005, «Recording and interpreting crime statistics: the Greek case», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Science, σ. 133.

ντες *ανηλίκους κατά φύλο και επιβληθείσα ποινή*» σχετικά με την επιβολή «*θεραπευτικών μέτρων*» δεν έχουμε την πληροφορία της «*ηλικίας*», παρά μόνο το «*φύλο*». Στην περίπτωση που η επιστημονική ανάλυση βασίζεται σε ήδη υπάρχοντα δεδομένα, ο ερευνητής βρίσκεται σε ένα οριοθετημένο πλαίσιο και οι επιλογές του περιορίζονται εξ ανάγκης στην επεξεργασία των δεδομένων που η πηγή επέλεξε να συλλέξει και να καταγράψει. Μάλιστα, η απώλεια των πληροφοριών αυξάνεται όσο οι κατηγορίες ταξινόμησης των δεδομένων της πηγής είναι πιο γενικές. Αναπόφευκτα σε ό,τι αφορά την καταγραφή δεδομένων έχουμε τη δυνατότητα από ειδικά δεδομένα να δημιουργούμε νέες κατηγοριοποιήσεις γενικότερων δεδομένων, ενώ το αντίθετο (από γενικά δεδομένα να δημιουργούμε ειδικότερα/λεπτομερέστερα) είναι πρακτικώς αδύνατο.

θ. Εγγενή προβλήματα αξιοπιστίας πληροφοριών στην πηγή

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται συγκεκριμένα παραδείγματα που δημιουργούν προβλήματα αξιοπιστίας στην ίδια την πηγή: Στον πίνακα της ΕΣΥΕ που αφορά τους «*καταδικασθέντες κατά κατηγορίες αδικημάτων και επιβληθείσες ποινές*», ως προς την ποινή της φυλάκισης εμφανίζεται η εξής χρονική κατηγοριοποίηση: α) «*μέχρι 1 μηνός*», β) «*1-3 μηνών*», γ) «*3-6 μηνών*», δ) «*6-12 μηνών*» και ε) «*1 έτος και πλέον*». Οι κατηγορίες των χρονικών ορίων δεν είναι αλληλοαποκλειόμενες. Για παράδειγμα, δε γνωρίζουμε αν το άτομο που έχει καταδικαστεί σε 3 μήνες φυλάκιση καταγράφηκε στην κατηγορία «*1-3 μηνών*» ή στην κατηγορία «*3-6 μηνών*». Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για την ποινή των «*6 μηνών*», αλλά και των «*12 μηνών*».

Για την αντιμετώπιση τού εν λόγω προβλήματος ακολουθήθηκε η κατηγοριοποίηση της πηγής. Άλλωστε, η μόνη παρέμβαση που μπορεί να πραγματοποιήσει ο ερευνητής στην περίπτωση των επικαλυπτόμενων κατηγοριών είναι να δημιουργήσει νέες γενικότερες κατηγορίες, οι οποίες θα περιλαμβάνουν τα δεδομένα που συμπίπτουν. Έτσι, στο παράδειγμά μας οι χρονικές κατηγορίες θα έπρεπε να συμπυχθούν σε μία κατηγορία με χρονικό εύρος «*1-12 μηνών*», προκειμένου να μην υπάρχουν συμπτώσεις χρονικών ορίων. Τότε, όμως, θα χανόταν ένας μεγάλος όγκος λεπτομερέστερων πληροφοριών. Όπως παρατηρεί και ο Neuman³⁸ *υπάρχει πρακτική χρησιμότητα να διατηρούμε υψηλό επίπεδο*

38. Βλ. Neuman W.L., (1997), *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Ally & Bacon, 3rd ed., σ. 147.

ανάληψης στις μεταβλητές, καθώς από αυτό το επίπεδο μπορούμε να περάσουμε σε κατώτερο επίπεδο, ενώ το αντίθετο είναι αδύνατον.

Στον πίνακα της πηγής που αφορά «καταδικασθέντες κατά κατηγορίες αδικημάτων και γενικές κατηγορίες επαγγελματιών», στην κατηγορία «άνευ επαγγέλματος» παρουσιάζονται από κοινού ποσοτικά δεδομένα σχετικά με τις εξής πληθυσμιακές ομάδες: α) «ασχολούμενοι σε οικιακά», β) «σπουδαστές», γ) «εισοδηματίες», δ) «συνταξιούχοι» κ.λπ. Η εν λόγω κατηγοριοποίηση δημιουργεί πρόβλημα στον ερευνητή που η αναζήτησή του έχει κοινωνιολογικό προσανατολισμό. Και αυτό επειδή στην ίδια κατηγορία περιλαμβάνονται διαφορετικές κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες. Χαρακτηριστικά παρατηρούμε ότι οι «εισοδηματίες» (αν και ο όρος είναι ήδη ασαφής), ενδεχομένως, να μην ανήκουν στο ίδιο κοινωνικό επίπεδο με τους «απασχολούμενους στα οικιακά», αλλά και οι «συνταξιούχοι» ως κοινωνική ομάδα διαφέρουν ως προς το κοινωνικό τους status.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πέρα από τα εγγενή προβλήματα αξιοπιστίας των πληροφοριών που βρίσκουμε στην πηγή, μία σειρά άλλων δυσκολιών μπορούν να καταστήσουν τη συγκρισιμότητα των δεδομένων αδύνατη. Έτσι,

- *Ο μη εντοπισμός κάποιων πληροφοριών σε βάθος χρόνου καταρρίπτει τη δυνατότητα διαχρονικής σύγκρισης μεταξύ των δεδομένων.*
- *Οι διαφοροποιήσεις στην κατηγοριοποίηση των μεταβλητών που καταγράφονται σε βάθος χρόνου δημιουργούν ζητήματα αξιοπιστίας και αποδυναμώνουν τη διαχρονική σύγκριση μεταξύ των πληροφοριών που περιλαμβάνονται στις συγκεκριμένες κατηγορίες.*
- *Οι διαφοροποιήσεις στους όρους που χρησιμοποιούνται για τις πληροφορίες που καταγράφονται από την πηγή αποτελεί κατ' εξοχήν πρόβλημα αξιοπιστίας των εν λόγω πληροφοριών. Άλλωστε, η σύγκριση μεταξύ δεδομένων των οποίων οι χρησιμοποιούμενοι όροι διαφέρουν μεταξύ τους είναι πρακτικώς αδύνατη, εκτός εάν ο ερευνητής μέσα από τον εννοιολογικό προσδιορισμό κατορθώσει να αποδείξει ότι οι όροι συμπίπτουν αν δεν ταυτίζονται.*
- *Η χρήση μη σαφών όρων για τον προσδιορισμό των κατηγοριών των μεταβλητών από την πηγή ευλόγως οδηγούν σε αμφισβήτηση των πληροφοριών που παρουσιάζονται.*
- *Οι διαφοροποιήσεις εντός του συστήματος καταγραφής δεδομένων της πηγής «καταστρέφουν» τη σταθερότητα των δεδομένων, καθώς*

διαφοροποιείται η οργάνωσή τους σε συγχρονικό επίπεδο. Αναπόφευκτα, η συγκρισιμότητα των δεδομένων αμφισβητείται.

- *Η ανομοιογένεια μεταξύ του είδους των πληροφοριών* της πηγής μειώνει την αξιοπιστία των πληροφοριών. Κατά συνέπεια, δε μπορούμε να επιχειρήσουμε ασφαλείς μεθοδολογικά συγκρίσεις τόσο μεταξύ των δεδομένων σε ένα έτος (συγχρονική σύγκριση), όσο και μεταξύ ετών (διαχρονική σύγκριση).
- *Η έλλειψη χρήσιμων λεπτομερέστερων πληροφοριών* στην πηγή, αν και δε δημιουργεί πρόβλημα αξιοπιστίας των δεδομένων (αν εμφανίζεται σταθερά σε βάθος χρόνου), καθιστά αδύνατη τη σύγκριση μεταξύ πληροφοριών για ορισμένους παράγοντες που μπορεί να ενδιαφέρουν τον ερευνητή.

Το ζήτημα της αξιοπιστίας των δεδομένων και, κατά συνέπεια, της συγκρισιμότητάς τους είναι ουσιώδες στις κοινωνικές επιστήμες. Η ποσοτική έρευνα προσεγγίζει στατικά τα κοινωνιολογικά φαινόμενα. *Η στατιστική μας βοηθά να καταμετρήσουμε για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο και έναν ορισμένο τόπο τα διάφορα σχετικά με την εγκληματικότητα γεγονότα, όπως τα γνωστά εγκλήματα, οι καταδίκες, ο αριθμός των κρατουμένων κ.λπ.*³⁹ Ο ερευνητής σε αυτήν την περίπτωση αναζητά τις «ομοιομορφίες» που χαρακτηρίζουν το αντικείμενό του. Οι βάσεις συλλογής δεδομένων σχετικά με το έγκλημα, όπως εκείνη της ΕΣΥΕ, επιδιώκουν την επαναληπτική καταγραφή ποικίλων «σταθερών» παραγόντων με σκοπό να συνθέσουν μια «αντικειμενική» εικόνα για την κοινωνική πραγματικότητα.

Η προσπάθεια για ανασύνθεση των διαχρονικών δεδομένων για το έγκλημα σε ένα υψηλότερο επίπεδο ομοιομορφίας διευκολύνει τον μελετητή αυξάνοντας την αξιοπιστία των δεδομένων που έχει στη διάθεσή του για περαιτέρω ανάλυση. Ωστόσο, με την ομοιογενοποίηση των δεδομένων της πηγής (ΕΣΥΕ) οι πληροφορίες ανάγονται σε ανώτερο επίπεδο αφαίρεσης. Όσο περισσότερο, όμως, προσεγγίζουμε τη σταθερότητα των καταγεγραμμένων πληροφοριών, τόσο περισσότερο απομακρυνόμαστε από την κοινωνική πραγματικότητα, η οποία είναι ευμετάβλητη και πολλές φορές απρόβλεπτη. Γι' αυτό και η ποσοτικοποίηση των κοινωνικών φαινομένων δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός. Τόσο η εμπειρική έρευνα καθεαυτή όσο και οι αναλύσεις που αφορούν τον προσδιο-

39. Βλ. Φαρσεδάκης Ι.Ι., 1996, *Στοιχεία εγκληματολογίας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 149.

ρισμό, τη συλλογή και την οργάνωση των πληροφοριών που προκύπτουν από την εμπειρική πραγματικότητα έχουν πολλά να προσφέρουν στη διερεύνηση και, επομένως, στην κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, γι' αυτό και χρειάζεται να αναπτύσσονται παράλληλα.

Οι διεθνείς συγκυρίες (παγκοσμιοποίηση, ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, διεθνής εγκληματικότητα, εξέλιξη των κοινωνικών ερευνών γενικότερα και της εγκληματολογίας ειδικότερα) στη σύγχρονη εποχή καθιστούν αναγκαία την ανάπτυξη των κοινωνικών ερευνών σε διακρατικό επίπεδο. Ο τομέας της εγκληματολογίας δεν μένει ανεπηρέαστος και ήδη γίνεται λόγος για την αναγκαιότητα της υλοποίησης μελετών και ερευνών που ξεπερνούν το τοπικό εθνικό επίπεδο. Μέσα από τη σύγκριση επιδιώκεται η πληρέστερη κατανόηση όλων των εκφάνσεων του εγκληματικού φαινομένου, έτσι όπως εξελίσσεται στο χρόνο. Ενδυναμώνεται, λοιπόν, όχι μόνο ο θεωρητικός προβληματισμός σχετικά με το έγκλημα αλλά και οι εμπειρικές γνώσεις. Όπως παρατηρεί ο Peace «Η κυριότερη αναγκαιότητα για διεθνείς συγκρίσεις είναι να εξασφαλίσουμε τη γενικευτική ισχύ των θεωριών, των αποτελεσμάτων και των περιοριστικών συνθηκών υπό τις οποίες ισχύουν ή όχι. Θα ήταν επιθυμητό να ερευνούμε για παγκόσμιες ανακαλύψεις που μπορούν να εφαρμοστούν σε διαφορετικά περιβάλλοντα... Εάν ανακαλυφθούν οι διαφορές μεταξύ των χωρών, τίθεται η πρόκληση να τις ερμηνεύσουμε αναγνωρίζοντας τα “ενεργά συστατικά” (π.χ. κοινωνικές, πολιτισμικές, νομικές και διαδικασίες της δικαιοσύνης σε διαφορετικές χώρες) που τις προκαλούν. Είναι επιθυμητό να ανακαλυφθούν θεωρίες και αποτελέσματα με ευρεία ισχύ».⁴⁰

Η πρόσβαση που έχει ο σύγχρονος μελετητής του εγκληματικού φαινομένου σε δεδομένα διευρύνει τον όγκο των διατιθέμενων πληροφοριών. Προκύπτει, όμως, το πρόβλημα της χρησιμότητας αυτού του όγκου δεδομένων, τα οποία συνήθως έχουν τέτοια ασυμφωνία που είναι αδύνατη η μεταξύ τους σύγκριση.⁴¹ Για την αναδιαμόρφωση των δεδομένων σε νέα, περισσότερο ομοιογενή μορφή που να επιτρέπει τη συγκριτική τους μελέτη είναι αναγκαία η δευτερογενής επεξεργασία τους. Το κέρο-

40. Peace K., 1999, *Uses of criminal statistics. The international library of criminology, criminal justice and penology*, Dartmouth, Ashgate, σ. 209.

41. Βλ. Hadjiyanni A., Valasi D., 2005, «The creation of a subject matter database for tertiary education: choices, prospects and possibilities», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Center for Social Research, σ. 145-146.

δος από τη δευτερογενή επεξεργασία είναι πολλαπλό και καλύπτει τη διεύρυνση της οπτικής μας για την εγκληματικότητα, τη βελτίωση της θεωρητικής κατανόησης, αλλά και των μεθόδων για τη μέτρηση της κοινωνικής πραγματικότητας.⁴² Ο Neuman επισημαίνει ότι αυξάνεται η χρήση της δευτερογενούς επεξεργασίας από τους ερευνητές για τους εξής λόγους: α) είναι μειωμένου κόστους, β) επιτρέπει τις συγκρίσεις μεταξύ ομάδων, εθνών και χρονικών περιόδων, γ) διευκολύνει την αναπαραγωγή των δεδομένων και δ) επιτρέπει τη διατύπωση νέων ερωτημάτων που δεν τέθηκαν στην πρωτογενή έρευνα.⁴³

Η δευτερογενής επεξεργασία συνόλων θεματικών δεδομένων συμβάλλει ουσιαστικά στην αύξηση της αξιοπιστίας των πληροφοριών. Η Δ. Κονδύλη εύστοχα παρατηρεί ότι «η επιστημονική έρευνα μέσα από την επανάληπτική ανάλυση των δεδομένων εγγυάται την αξιοπιστία τους. Η διάδοση των δεδομένων διαβεβαιώνει τον έλεγχο ποιότητας, καθώς ό,τι δημοσιεύεται μπορεί να ελεγχθεί».⁴⁴ Η προσπάθεια για επανακωδικοποίηση των παραγόντων της ΕΣΥΕ για το εγκληματικό φαινόμενο αυξάνει την αξιοπιστία του ίδιου του εργαλείου καταγραφής και μέτρησης της εγκληματικότητας, καθώς έτσι καθίσταται ανεξάρτητο και λειτουργικό, ώστε κάθε φορά που εφαρμόζεται να μας δίνει σταθερά αποτελέσματα.⁴⁵

Το έργο της συγκρότησης θεματικών βάσεων με ομοιογενοποιημένα δεδομένα, τα οποία είναι διαθέσιμα για περαιτέρω μελέτη και επεξεργασία, συμπυκνώνεται στην αναζήτηση της σταθερότητας για την περιγραφή κοινωνικών φαινομένων, όπως η εγκληματικότητα. Από την άλλη μεριά, όμως, η εμπειρική πραγματικότητα μας υπενθυμίζει ότι «ο κοινωνικός χρόνος εξελίσσεται διαφορετικά ως προς κάθε φαινόμενο» με αποτέλεσμα να δυσχεραίνει το έργο της «συγκρότησης ουδέτερων πεδίων για σταθερή αναφορά και σύγκριση των φαινομένων».⁴⁶ Θεωρούμε ότι η

42. Βλ. Kallas J., 2005, *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Center for Social Research, σ. 16.

43. Βλ. Neuman W.L., 1997, *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Ally & Bacon, 3rd ed., σ. 285-286.

44. Kondyli D., 2005, «Digital archives: functioning and regulating data practices», στο Kallas J.(ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Center for Social Research, σ. 119.

45. Βλ. Neuman W.L., 1997, *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Ally & Bacon, 3rd ed., σ. 138.

46. Κάλλας Γ., 2001, *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*, Αθήνα, Νεφέλη, ΕΚΚΕ, σ. 89-90.

δυσκολία της συγκρότησης θεματικών βάσεων δεδομένων αντισταθμίζεται από τη χρησιμότητά τους στην επιστημονική κοινότητα. Θα συμφωνήσουμε, επομένως, με την Χ. Καππή, που ισχυρίζεται ότι «η παραγωγή βάσεων δεδομένων είναι μια πνευματική και οικονομική επένδυση και συμβάλλει στην προώθηση της ανταλλαγής δεδομένων, της ανανέωσης και της εκμετάλλευσης των δεδομένων».⁴⁷

Οι χρονοσειρές δεδομένων δικαστικής και σωφρονιστικής στατιστικής αποτελούν παράγωγο των φορέων που τα καταγράφουν, δηλαδή των αστυνομικών τμημάτων, των ποινικών δικαστηρίων και των σωφρονιστικών καταστημάτων της χώρας σε πρώτη φάση, και της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας σε δεύτερη φάση, η οποία τα συσσωρεύει και τα δημοσιοποιεί. Ο προβληματισμός για την προέλευση της Εγκληματολογικής Στατιστικής αντανάκλαται στην εξέταση της αντικειμενικής ισχύος των ποσοτικών δεδομένων και κατά συνέπεια στην ποιότητα των μελετών που στηρίζονται στη χρήση αυτών των πληροφοριών. Αναμφισβήτητα, τα δεδομένα που αφορούν το εγκληματικό φαινόμενο μέσα από διάφορες παραμέτρους παράγονται και ακολουθούν μια πορεία κωδικοποίησης και ανακωδικοποίησης από ποικίλους φορείς και ερευνητές, η οποία δεν βρίσκεται σε χωροχρονικό κενό. Η εμφάνιση ποσοτικών δεδομένων εγκληματολογίας εντάσσεται στο χρόνο και στο χώρο του πληθυσμού, που καταγράφει. Άρα, οι ποσοτικές απεικονίσεις (όπως και κάθε άλλου είδους απεικονίσεις) αυτής της επιστήμης επηρεάζονται από κοινωνικούς, πολιτικούς, ιδεολογικούς, επιστημονικούς και προσωπικούς (για κάθε ερευνητή) παράγοντες. Έτσι, κάθε μελέτη των «*χρονολογικών διακυμάνσεων της εγκληματικότητας*» πρέπει να ακολουθείται από την παράλληλη εξέταση των «*πολιτικών, κοινωνικών και νομοθετικών εξελίξεων*».⁴⁸ Οι Jupp, Davies και Francis αναφέρουν ότι «*η εγκληματολογική έρευνα δε διενεργείται σε πολιτικό και ηθικό κενό, αλλά είναι μια βαθιά πολιτική διαδικασία. Ο όρος “πολιτική” αναφέρεται στις εμφανείς πολιτικές ιδεολογίες και στην οργανωμένη αναγκαστική θεσμική εξουσία του σύγχρονου κράτους*».⁴⁹

47. Kappi C., 2005, «Conceptual issues on classification for database modeling», στο Kallas J.(ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research, σ. 106.

48. Ζαχαρονίτου Χ., 1995, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

49. Jupp V., Davies P., Francis P., 2000, *Doing criminological research*, Sage Publications, σ. 235.

Για να κατανοήσουμε, λοιπόν, την εγκληματολογική στατιστική αλλά και για να την αξιοποιήσουμε επιστημονικά, είναι απαραίτητο να εμβαθύνουμε πρώτα τη γνώση μας για το σύστημα που την παράγει. Οι Bottomley και Pease μάς εκφράζουν απόλυτα όταν ισχυρίζονται ότι σχεδόν όλες οι επίσημες στατιστικές είναι “καταγραφές αποφάσεων” (των οποίων αποτελούν πολύ προσεχτικές και λεπτομερείς περιγραφές) που έχουν ληφθεί σε μία ποικιλία πλαισίων, παρά μία προσπάθεια να αντιπροσωπευθούν όψεις των αδικημάτων και των δραστών. Προκειμένου να κατανοήσουμε ή να ερμηνεύσουμε τέτοια δεδομένα χρειάζεται να συνειδητοποιήσουμε ότι είναι παράγωγα αλληλεπιδράσεων σε συγκεκριμένα κοινωνικά και νομικά περιβάλλοντα. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που συγκριτικές στατιστικές μελέτες, ανάμεσα σε αρμόδιους φορείς ή για ευρείες χρονικές περιόδους, είναι αναγκαστικά τόσο δύσκολες απόπειρες». ⁵⁰

Όπως σε κάθε ποσοτική καταγραφή, έτσι και στην εγκληματολογική στατιστική, η ματιά μας απομακρύνεται από το άτομο και εστιάζεται στο σύνολο. Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στην κατανόηση των σταθερών παραγόντων που περιγράφουν το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο και στην περιγραφή των τάσεων σε βάθος χρόνου χάνουμε το κοινωνικά δρών άτομο, που περιλαμβάνεται ως μονάδα στα ποσοτικά δεδομένα. Η Ι. Τσίγκανου εκφράζει τον προβληματισμό μας λέγοντας ότι «θα πρέπει κανείς να γνωρίζει ότι μελετάμε μορφές που σχετίζονται με το έγκλημα και είναι ηθικά υποκειμενικές, παρά ουσιωδώς πραγματικές. Όσοι μελετούν το έγκλημα και την παραβατικότητα δεν μπορούν να θεωρήσουν ότι έχουν να κάνουν με ομοιογενείς κατηγορίες ατόμων (όπως προτείνουν τα σύνολα αριθμών), αλλά με ξεχωριστές ανθρώπινες υπάρξεις». ⁵¹

Προκειμένου να ξεπεραστούν πρακτικά μεθοδολογικά προβλήματα στην επιστημονική έρευνα, αλλά και να αναπτυχθεί γόνιμος διάλογος σχετικά με ερευνητικά αποτελέσματα, χρειάζεται να υποστηριχθεί η ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας. Οι γνώσεις μας για τα κοινωνικά φαινόμενα διαρκώς αυξάνουν σε όγκο. Εκείνο που χρειαζόμαστε είναι η ύπαρξη αξιόπιστων και έγκυρων επιστημονικών διατυπώσεων ως αποτέλεσμα αξιέπαινων μελετών. Η οργάνωση θεματικών βάσε-

50. Bottomley K., Pease K., 1986, *Crime and punishment: Interpreting the data*, Milton Keynes, Open University Press, σ. 135-136.

51. Tsiganou J., 2005, «Recording and interpreting crime statistics: the Greek case», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing: A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research, σ. 142.

ων με ομοιογενοποιημένα δεδομένα και ελεύθερη πρόσβαση συμβάλλει σημαντικά στη διευκόλυνση των ερευνητών, κι επομένως μακροπρόθεσμα στη διάχυση της γνώσης στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η δυνατότητα για πρόσβαση σε αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα εξασφαλίζει την ανάπτυξη της ποικιλίας στην ερευνητική δυναμική και άρα την πληρέστερη κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Ζαραφονίτου Χ., 1995, *Εμπειρική εγκληματολογία*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Κάλλας Γ., 2001, *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*, Αθήνα, Νεφέλη, ΕΚΚΕ.
- Κάλλας Γ., 2002, *Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Νεφέλη.
- Κυριαζή Ν., 1999, *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Φαρσεδάκης Ι. Ι., 1996, *Στοιχεία εγκληματολογίας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φύλιας Β. (επιμ.), 1995, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών επιστημών*, Αθήνα, Gutenberg.

Ξενόγλωσση

- Bottomley K., Pease K., 1986, *Crime and punishment: Interpreting the data*, Milton Keynes, Open University Press.
- Coleman C., Moynihan J., 1998, *Understanding crime data: Haunted by the dark figure*, Buckingham, Philadelphia, Open University Press.
- Dooley D., 1995, *Social research methods*, USA, Prentice Hall.
- Hadjiyanni A., Valasi D., 2005, «The creation of a subject matter database for tertiary education: choices, prospects and possibilities», στο Kallas J.(ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.
- Hale C., Hayward K., Wahidin A., Wincup E., 2005, *Criminology*, Oxford University Press.
- Jupp V., 1989, «Methods of criminological research», *Contemporary Social Research*, vol. 19, London, Unwin Hyman.
- Jupp V., Davies P., Francis P., 2000, *Doing criminological research*, Sage Publications.
- Kallas J., 2005, «Data modeling and the formation of a grid», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.
- Kallas J., 2005, «Methodology and empirical research documentation», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.
- Kappi C., 2005, «Conceptual issues on classification for database modeling», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.
- Kondyli D., 2005, «Digital archives: functioning and regulating data practices», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.
- Nelken D. (ed.), 1994, *The futures of criminology*, London, Sage Publications.
- Neuman W. L., 1997, *Social research methods: qualitative and quantitative approaches*, Ally & Bacon, 3rd ed.
- Peace K., 1999, *Uses of criminal statistics. The international library of criminology, criminal justice and penology*, Dartmouth, Ashgate.
- Tierney J., 1996, *Criminology: Theory and context*, Harvester Wheatsheaf, Prentice Hall.

Tsiganou J., 2005, «Recording and interpreting crime statistics: the Greek case», στο Kallas J. (ed.), *The node for secondary processing. A comparative research infrastructure*, Athens, National Centre for Social Research.